

овци, кози и свини съставлявали не малка частъ отъ народното богатство. Цариградскитѣ латинци, появили се въ 1206 и 1207 г. г. въ областитѣ на Стара-Загора и Ямболъ, видѣли тамъ грамадни стада биволи, волове, крави и дребенъ добитъкъ. Въ срѣднитѣ вѣкове било развито и коневѣдството, главно за военни цели: наприм., влашкитѣ овчари сж пасли стотици кобили, принадлежащи на срѣбски манастири. Оградена гора у старитѣ славянски жители на полуострова се нарича *забѣлъ*; думата *бранища* въ паметника отъ 1347 г. и до сега по български значи гора, въ която се сѣкатъ дърва и се горятъ вжглища.

21. *Търговия*. Както у всички славянски народи, така и у българитѣ, чужденцитѣ търговци се наричали *госте*⁹¹. България се посещавала предимно отъ дубровничани (жители на Рагуза), които имали въ съседнитѣ Сърбия и Босна голѣмо влияние и имотъ; голѣми привилегии получили тѣ отъ Асена II и отъ сина му Михаилъ Асенъ. Венециянцитѣ подѣржали приятелски връзки съ царетѣ Светославъ и Александъръ; съ България, обаче, имали по-малко работа, отколкото съ Сърбия и Византия. Търговията въ градоветѣ край Понта и при устието на Дунава била главно въ рѣцетѣ на генуезци, които господарували въ Кримъ и по Черно море. Търговцитѣ на тия три нации, всички католици, въ всички по-голѣми градове имали свои *лоджии* и черкви и живѣели тамъ съ своитѣ жени, наложници, деца и роби⁹². Представителитѣ имъ предѣ властитѣ, а въ сжщото време и тѣхни сждии още тогава се наричали *консули*; венециянски консулъ имало въ Варна, а генуезки — въ пристанищнитѣ градове⁹³. Относно правнитѣ отношения между тѣзи търговци въ договоритѣ съ венециянци и генуезци било установено, че нито синътъ отговаря за баща си, нито бащата за сина си. Ако умре нѣкои дубровчанинъ, даже и да е нежененъ, все едно дали е оставилъ завещание или не, цѣлиятъ му имотъ се запазвалъ отъ чиновницитѣ и се предавалъ на посланика на рагузкия князь. По сжщия начинъ се постѣпвало и съ наследството на венециянски поданикъ. Генуезцитѣ, споредъ договора имъ съ Иванко, имали право да изнасятъ всѣкакви стоки (освенъ хранителни припаси презъ време на гладъ). За злато, сребро, истински бисери и за галантерийни стоки (*perlae veraces et jocalia*) мито не се плащало. Ако се обяви война, имали право безъ прѣчки да изнесатъ отъ страната стокитѣ си въ едномесеченъ срокъ, а соль и кораби — въ продължение на шестъ месеци. За мѣстни търговци имаме две известия. Въ договора на Михаилъ Асена съ дубровничанитѣ (1253 г.) било опредѣлено, че българскитѣ търговци имали право да прибждватъ въ града Рагуза (слав. Дубровникъ), безъ да плащатъ мито нито предѣ врати, нито предѣ мостъ или бродъ, и да изнасятъ отъ тамъ злато, сребро, дрехи, златотъкани материи (златне поставе) и изобщо всѣкакви стоки; само за износъ на зърнени храни се искало разрешение отъ княза. Рилскиятъ хрисовулъ (1378) дава право на манастирскитѣ хора безъ мито и свободно да търгуватъ по цѣлото царство. Като мѣрки за дължина се споменуватъ (въ легендата на св. Михаилъ отъ Потука) *лакътъ* и *сажньъ*. Гръцката *σάδιον* се наричала на български *пѣприце*.

22. *Пѣтища* (пѣтъ или друмъ — *δρόμος*). Главнитѣ посоки на пѣтищата отъ римско време и до сега много малко сж се измѣнили. Стариненъ търговски пѣтъ водѣлъ отъ Цариградъ презъ Одринъ, Пловдивъ, София и Нишъ за Бѣлградъ. Другъ оживенъ пѣтъ се отдѣлялъ отъ Траяновитѣ врата и водѣлъ презъ Самоковъ, Дупница, Велбждъ (Кюстендилъ) за Скопие, а отъ тамъ за Адриатическо море, или презъ Албания за Шкодра и Баръ (Антивари) или Катаро, или презъ Сърбия за Рагуза или Спалато. Отъ балканскитѣ проходи презъ време на Търновското царство най-главенъ билъ разбира се, Шипченскитѣ; обаче, и другитѣ проходи, както на западъ —